

Van de Baan

Een onderzoek naar sekswerkers op de
tippelzone in Utrecht

Nienke de Wit
Thomas Martinelli
Cas Barendregt
Barbara van Straaten

Colofon

Van de Baan. Een onderzoek naar sekswerkers op de tippelzone in Utrecht.

Auteurs:

Nienke de Wit

Thomas Martinelli

Cas Barendregt

Barbara van Straaten

Met dank aan de sekswerkers die ons in vertrouwen namen en hun verhalen met ons wilden delen en de medewerkers van de HAP voor hun hulp en gastvrijheid.

Dit onderzoek is gefinancierd door de Gemeente Utrecht.

Rotterdam, februari 2018

Het onderzoeksinstituut IVO werkt op een enthousiaste manier samen met opdrachtgevers aan het beantwoorden van vragen rondom leefstijl, verslaving en zorg. Het verbeteren van de situatie van kwetsbaren in de maatschappij speelt daarbij een belangrijke rol.

IVO Instituut voor Onderzoek naar Leefwijzen en Verslaving

Heemraadssingel 194

3021 DM Rotterdam

T +31 10 425 33 66

E secretariaat@ivo.nl

W www.ivo.nl

“Wij zijn ook mensen met gevoelens, iedereen heeft zijn eigen probleem om hier te werken.”

(sekswerker van tippelzone de Baan)

Inhoudsopgave

1	Achtergrond	5
1.1	Achtergrond van de Baan	5
1.3	Doel- en vraagstelling	5
1.4	Leeswijzer	6
2	Opzet en uitvoering	7
2.1	Desk research	7
2.2	Interviews	7
2.3	Analyse	7
2.4	Expertmeeting	7
3	Resultaten	8
3.1.	Kenmerken van sekswerkers	8
3.2	Werken op de Baan	8
3.3	Werk & inkomen	9
3.4	Wonen	10
3.5	Middelengebruik	10
3.6	Psychische gezondheid	10
3.7	Lichamelijke gezondheid	11
3.8	Sociale relaties	11
3.9	Zingeving & dagbesteding	12
3.10	Toekomst & hulp	12
4	Profielen	14
4.1	Profiel 1: Alleenstaande moeder	14
4.2	Profiel 2: Sekswerker met een verslaving	15
4.3	Profiel 3: Zeer ervaren sekswerker	17
4.4	Profiel 4: Transgender sekswerker	18
4.5	Profiel 5: Flexsekswerker	19
4.6	Tot slot	20
5	Conclusie & aanbevelingen	21
	Bijlage 1. Tabel 1 Algemene overeenkomsten sekswerkers	23
	Bijlage 2. Tabel 2 Risico's bij sluiting tippelzone	24
	Bijlage 3. Tabel 3 Zorgbehoeften en – partijen volgens experts	25
	Geraadpleegde bronnen	26

1 Achtergrond

1.1 Achtergrond van de Baan

In 1986 opende de gemeente Utrecht de tippelzone om overlast en onveiligheid door tippelende vrouwen met een verslaving en hun dealers terug te dringen. Daarnaast was het nu mogelijk om zorg en veiligheid voor deze vrouwen vanuit een gecentraliseerd punt aan te kunnen bieden. Op en rondom de tippelzone werden voorzieningen gerealiseerd: de Huiskamer Aanloop Prostituees (HAP), afwerkplekken en twee keer per week een medisch spreekuur. De HAP is dagelijks geopend tussen 19.30 en 01.30 en biedt sekswerkers een laagdrempelige inloopvoorziening, waar ze bij hulpverleners en artsen terecht kunnen voor vragen over seksuele overdraagbare aandoeningen, zwangerschap of veilig werken (PMB Gemeente Utrecht, 2016). Tot op heden is De Baan elke dag geopend van 19.00 tot 02.00 in het zuidelijke deel van de Europalaan. Veiligheid is gewaarborgd door toezicht en controle van de politie.

Vanaf 2005 geldt een vergunningstelsel, met een maximum van 150 vergunningen die verstrekt kunnen worden met een geldigheidsduur van een jaar. De verstrekking van vergunningen gaat via de afdeling Volksgezondheid van de gemeente Utrecht. Maximaal 60% van deze vergunningen wordt verstrekt aan sekswerkers van buiten de zorgregio en 40% is bestemd voor sekswerkers binnen de zorgregio. Door deze verdeling en het uitblijven van instroom binnen de zorgregio worden veel vergunningaanvragen van sekswerkers van buiten de regio niet gehonoreerd. Deze aanvragers worden op een wachtlijst geplaatst. Het aantal vergunninghouders op de Baan laat mede hierdoor een dalende trend zien. In 2009 werden 140 vergunningen verstrekt, in augustus 2016 waren dit er nog maar 65 (Volksgezondheid Utrecht, 2016).

Huidige ontwikkelingen

In 2016 sprak de gemeenteraad zich uit voor doorontwikkeling van de Merwedekanaalzone, het gebied waar de tippelzone is gevestigd, tot een gebied met een hoge concentratie woningen. Tot dan toe was sprake van een mix van wonen aan de rand, en bedrijven en een busremise in de rest van het gebied. Dit heeft geleid tot vragen over de toekomst van de tippelzone. Met de raadsbrief van augustus 2016 is de eerste stap gezet naar toekomstscenario's voor de tippelzone. Eén van die scenario's was het verplaatsen van de zone. In november 2016 is in een multiloogtafel met alle betrokkenen, waaronder raadsleden, hulpverlening en sekswerkers gesproken over deze scenario's.

In maart 2017 besloot het college in principe de tippelzone te verplaatsen, wat leidde tot een locatieonderzoek in het voorjaar. In september 2017 werden twee mogelijke locaties gepresenteerd, maar op basis van een latere consultatieronde besloot het college op 15 september 2017 dat verplaatsen niet langer een optie was. Er volgde een spoeddebat in de raad op 21 september 2017 waarin motie 147 werd aangenomen. In deze motie wordt het college opgedragen om voor de Voorjaarsnota 2018 in kaart te brengen op welke wijze de tippelzone kan worden afgebouwd en/of tijdelijke inpassing van de tippelzone (binnen de Merwedekanaalzone) mogelijk is en op welke termijn.

Voor deze verkenning moet het perspectief van sekswerkers betrokken worden (gemeente Utrecht, 2017, raadsmotie 2017/147). Voor gesprekken met sekswerkers heeft de gemeente het IVO benaderd, wat heeft geresulteerd in dit onderzoek.

1.3 Doel- en vraagstelling

Doel van dit onderzoek is zicht geven op afbouwkansen en –mogelijkheden van de huidige groep sekswerkers met een vergunning op tippelzone de Baan vanuit hun eigen perspectief.

Dit onderzoek geeft antwoord op de volgende vragen:

1. Wat zijn kenmerken van de sekswerkers op de Baan (o.a. demografische kenmerken, duur en frequentie van werk op 'De Baan' en problematiek).
2. Waarom maken zij gebruik van de voorzieningen op de Baan?
3. Hoe kijken zij aan tegen hun toekomst wat betreft hun sekswerk?
 - a) Voor welke sekswerkers geldt dat zij openstaan voor uitstroom uit sekswerk en welke redenen hebben zij daarvoor? Welke begeleiding of ondersteuning hebben zij daarbij nodig?

- b) Voor welke sekswerkers geldt dat zij sekswerk willen blijven doen en welke redenen hebben zij daarvoor?
Op welke wijze willen zij hun werk continueren na afbouw of sluiting van de tippelzone?
- 4. Welke profielen zijn te onderscheiden op basis van kenmerken (bijv. afkomstig van binnen of buiten de regio, met of zonder verslavingsproblematiek) en ondersteunings-/begeleidingsbehoeften van deze sekswerkers?

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we de opzet en uitvoering van dit onderzoek. In hoofdstuk 3 zijn de resultaten weergegeven. Hoofdstuk 4 presenteert de profielen en de bevindingen die voortgekomen zijn uit een expertmeeting. In hoofdstuk 5 gaan we in op de conclusies van het onderzoek en de aanbevelingen.

2 Opzet en uitvoering

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe dit onderzoek is opgezet en uitgevoerd.

2.1 Desk research

Voorafgaand aan de interviews is een korte desk research uitgevoerd om inzicht te krijgen in de geschiedenis en de huidige ontwikkelingen omtrent de Baan. Hierbij zijn onderzoeksrapportages, maar ook krantenberichten en beleidsdocumenten betrokken.

2.2 Interviews

Om inzicht te krijgen in het perspectief van sekswerkers zelf hebben we semigestructureerde interviews gehouden op tippelzone de Baan in Utrecht. We hebben gesproken met 18 sekswerkers, verdeeld over drie avonden. Zij werden geworven door middel van een intekenlijst op de HAP en ter plaatse als de onderzoekers daar aanwezig waren. De meeste sekswerkers wilden graag meewerken aan een interview, enkele vrouwen gaven aan dit niet te willen en zijn dan ook niet geïnterviewd (ongeveer tien vrouwen in totaal). Vooraf aan elk interview tekende de respondent een toestemmingsverklaring waarin werd aangegeven dat de interviews vertrouwelijk worden behandeld en anoniem verwerkt. Er zijn 17 interviews op de HAP gehouden en één interview is telefonisch afgenomen. De meeste interviews zijn gehouden in het Nederlands, vier interviews zijn in het Spaans gedaan. Na afloop van het interview ontving de respondent 25 euro vergoeding. Alle interviews zijn opgenomen met een audiorecorder.

De topics die in de vragenlijst centraal stonden, waren:

- Achtergrondinformatie (o.a. leeftijd)
- Werken op de Baan (o.a. werkdagen- en uren)
- Werk en inkomen (o.a. ander werk of inkomen)
- Woonsituatie (o.a. soort woning)
- Verslavingsproblematiek (o.a. drugs- en alcoholgebruik)
- Psychische problematiek (o.a. psychische of emotionele problemen)
- Gezondheid (o.a. medicijngebruik)
- Sociale relaties (o.a. kinderen)
- Zingeving en dagbesteding (o.a. vrijetijdsbesteding).

2.3 Analyse

Met behulp van de geluidsopnamen zijn de interviews uitgewerkt. Vervolgens zijn interviewverslagen gecategoriseerd op thema en geanalyseerd met behulp van het kwalitatieve softwareprogramma NVivo. Uit deze analyse kwamen verschillende subgroepen met belangrijke thematische overeenkomsten naar voren (bijv. alleenstaande moeders met zorg voor minderjarig kind). Er zijn vervolgens vijf profielen geconstrueerd die elk zo representatief mogelijk zijn voor een subgroep (3-5 respondenten) van het totale aantal respondenten: alleenstaande moeders, sekswerkers met een verslaving, zeer ervaren sekswerkers, transgender sekswerkers en flexsekswerkers.

2.4 Expertmeeting

Op 1 februari 2018 is een door de gemeente Utrecht (afdeling Volksgezondheid) georganiseerde expertmeeting gehouden met professionals (o.a. wijkagent, hostelmedewerker, vergunningverlener, medewerker van een uitstapprogramma, beleidsmedewerkers van Volksgezondheid, Werk & Inkomen en Veiligheid van de gemeente Utrecht, de gemeente Arnhem en de gemeente Den Haag). Tijdens de expertmeeting zijn de algemene resultaten van het onderzoek gepresenteerd en zijn de profielen aan de experts voorgelegd. Per profiel zijn vragen aan experts voorgelegd over onder meer risico's voor sekswerkers van de sluiting van de Baan, welke inzet en hulp gewenst zou zijn en van welke partijen.

De experts hadden allen op een andere manier te maken met sekswerkers op de tippelzone, waardoor de resultaten en profielen vanuit verschillende kanten belicht werden. De opbrengsten van de expertmeeting zijn verwerkt in hoofdstuk 4.

3 Resultaten

We hebben in totaal met 18 sekswerkers gesproken die op de Baan in Utrecht werken. De nadruk in de interviews lag op veranderingen die de mogelijke sluiting van de tippelzone mee zal brengen in hun dagelijks leven. Daarnaast hebben wij gevraagd welke hulp of begeleiding zij zouden willen ontvangen als zij dit werk niet meer kunnen uitoefenen op de Baan. De resultaten in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op zelfrapportage van de sekswerkers die wij hebben gesproken.

3.1. Kenmerken van sekswerkers

Van de achttien sekswerkers die we hebben gesproken, komen er acht uit de zorgregio Utrecht en tien van buiten de regio. De leeftijd van de sekswerkers ligt tussen de 35 en 59 jaar, met een gemiddelde van 45,8 jaar. De meeste respondenten geven aan biologisch geboren te zijn als vrouw, vier respondenten zijn transvrouw en één identificeert zich als ladyboy. Vijf respondenten geven aan een verslaving te hebben aan één of meerdere middelen. Tien sekswerkers hebben een Nederlands paspoort, twee een Duits paspoort, twee een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd, één sekswerker geeft zelf aan illegaal in Nederland te verblijven en drie sekswerkers hebben hun verblijfstatus niet genoemd. Tabel 1 geeft de geboortelanden weer van de sekswerkers die wij hebben gesproken.

Tabel 1: Geboorteland van respondenten

Geboorteland	Aantal sekswerkers
Nederland	7
Ecuador	6
Duitsland	2
Roemenië	1
Brazilië	1
Venezuela	1

3.2 Werken op de Baan

Respondenten geven verschillende redenen waarom ze ooit met sekswerk zijn begonnen. Voor veel van hen was financiële problematiek een belangrijke reden, zoals opstapelende rekeningen of het niet kunnen rondkomen van een andere baan. Sekswerkers die naar Nederland zijn geëmigreerd, geven aan dat discriminatie, slechte Nederlandse taalbeheersing en het gebrek aan opleiding ertoe leidden dat zij weinig alternatieven zagen voor het doen van sekswerk. Andere sekswerkers noemen ook het bekostigen van een verslaving of de invloed van anderen, zoals een loverboy, als redenen waarom zij ooit zijn begonnen met dit werk.

Duur sekswerk

De meeste respondenten werken al meer dan 10 jaar op de Baan en veel van hen doen al meer dan 20 jaar sekswerk. Een aantal vrouwen werkte eerst op de tippelzone in Rotterdam of Amsterdam en zijn na sluiting op de Baan gaan werken. Een enkeling is na sluiting van het Zandpad op de Baan gaan werken.

Sekswerk op de Baan

Vaak hebben respondenten expliciet gekozen voor het werken op een tippelzone in plaats van een andere vorm van sekswerk, zoals werken achter een raam of in een club. De flexibiliteit, tijdstip van het werk, veiligheid en eigen regie over wat ze wel en niet willen doen en met wie zijn belangrijke redenen voor sekswerkers om op de Baan te werken. Ook vinden sommige respondenten zichzelf te oud om nog achter een raam te gaan staan of vinden zij de kosten hiervoor te hoog. Clubs stellen volgens sekswerkers vaak hoge eisen en zijn qua werktijden een stuk minder flexibel. Werken via internet wordt door veel sekswerkers als gevaarlijk beschouwd, omdat er dan geen toezicht of controle bestaat.

Werkdagen en –tijden

Het aantal werkdagen en –tijden verschilt onder respondenten. Sommigen staan zeven dagen per week op de tippelzone, bij anderen wisselt het aantal dagen per week en er zijn ook sekswerkers die alleen komen als ze geld nodig hebben. Toch is het overgrote deel wekelijks aanwezig en werkt minimaal 3 dagen. De werkuren variëren van 2 tot 6 uur per dag, afhankelijk van de verdiensten.

De HAP

De HAP is een belangrijke plek voor de sekswerkers, bijvoorbeeld als het gaat om sociale contacten. Bijna alle respondenten geven aan dat het een plek is waar zij een praatje kunnen maken, problemen kwijt kunnen en dat zij zich begrepen voelen door zowel de HAP-medewerkers als andere sekswerkers.

Veel sekswerkers geven aan gebruik te maken van het medisch spreekuur op de HAP. De frequentie hiervan varieert van één keer per maand tot één keer per jaar. Alle sekswerkers kopen condooms op de HAP en de helft van de sekswerkers geeft aan soa-testen op de HAP te doen.

3.3 Werk & inkomen

Een groot deel van de respondenten ontvangt naast het inkomen op de Baan ook een uitkering. Vaak gaat het dan om leefgeld van ongeveer 30-50 euro per week, omdat zij schulden hebben en/of onder bewind staan. Voor veel andere sekswerkers is het geld dat ze op de tippelzone verdienen hun enige inkomen. Een paar respondenten hebben ook een andere baan, maar verdienen hier niet genoeg mee om alles te kunnen betalen. Ook zijn er sekswerkers die aangeven weleens online sekswerk te doen.

Rondkomen

Bijna alle respondenten geven aan op dit moment rond te kunnen komen van het inkomen dat zij nu hebben. Als ze niet meer op de Baan kunnen werken, geeft het overgrote deel aan dat dit niet meer zou gelden. Voornamelijk voor sekswerkers zonder andere inkomsten vormt dit een groot probleem. Vrouwen uit Latijns-Amerika hebben er vaak bewust voor gekozen om geen uitkering aan te vragen, omdat zij graag zelfstandig willen zijn en hun eigen geld willen verdienen of simpelweg geen recht hebben op een uitkering.

“Ik wil niet de sociale dienst, ik wil het niet. Ik wil niet geld krijgen van jullie, ik wil iets doen voor mijn geld. Ik wil werken. Ik heb twee handen, ik kan doen *something*.” (respondent 11, 50 jaar).

Echter, ook vrouwen met een uitkering geven aan dat rondkomen na sluiting van de Baan lastig gaat worden, aangezien zij het moeilijk vinden om alles te kunnen betalen van alleen het leefgeld dat zij ontvangen. Sekswerkers met een verslaving geven vaak aan dat ze alleen rond kunnen komen zonder hun verslaving.

“Ik weet niet hoe de gemeente ons gaat helpen hiermee. Ik denk dat er straks chaos komt, met illegale prostitutie. Ik moet werken, ik ga werken hoe dan ook. Ik weet niet hoe ik anders aan mijn geld moet komen.” (respondent 2, 49 jaar).

Een kleiner deel van de sekswerkers geeft aan wel nog rond te kunnen komen als zij niet meer op de Baan kunnen werken. Dit zijn vaak vrouwen die naast de tippelzone ook nog een andere baan hebben of samenwonen met een partner.

Schuldenproblematiek en hulp

De helft van de sekswerkers die wij hebben gesproken geeft aan schulden te hebben, variërend van €450,- tot €15.000. Zij hebben o.a. schulden bij postorderbedrijven, de Belastingdienst (terugbetalingen van onterechte toeslagen), zorgverzekeraars of bij kennissen. Een deel van hen staat onder bewind of heeft een betaalregeling, waardoor schulden worden afbetaald. Een ander deel van de sekswerkers geeft aan zelf haar schulden op te willen lossen.

3.4 Wonen

Tabel 2 geeft de woonsituatie van de respondenten weer. De meeste sekswerkers hebben een eigen huur- of koopwoning.

Tabel 2: Woonsituatie van respondenten

Woonsituatie respondenten	
Eigen (huur)woning	8
Beschermd wonen	3
Bij partner	2
Met vrienden	2
Daklozenopvang	1
Kraakpand	1
Noodwoning	1

Eigen woning

De meeste sekswerkers met een eigen huur- of koopwoning geven aan hier ook te kunnen blijven wonen als de Baan sluit en zijn tevreden over hun woonsituatie. Zij kunnen de woning blijven betalen door een uitkering of het inkomen van een partner. Voor vrouwen die geheel afhankelijk zijn van het inkomen van de Baan geldt dit niet, aangezien zij hun huur of hypotheek niet meer kunnen betalen.

Begeleid wonen

Sekswerkers met een verslaving wonen meestal begeleid en geven aan hier ook te kunnen blijven wonen als ze niet meer op de Baan zouden werken.

Overig

Voor de andere woonvormen (bij vrienden of bij een partner, daklozenopvang, kraakpand, noodwoning) geldt dat de meesten hier kunnen blijven wonen, maar dat de situatie vaak niet stabiel of wenselijk is, o.a. door gebrek aan privacy, mogelijke sloop van de woning of afhankelijkheid van een partner/vriend.

Eén van de respondenten krijgt momenteel hulp van de gemeente bij het vinden van een stabiele woning.

3.5 Middelengebruik

Alle vijf de sekswerkers met een verslaving geven aan cocaïne te gebruiken, de meesten dagelijks. Twee van hen zijn daarnaast verslaafd aan heroïne en één van hen gebruikt ook methadon en benzodiazepinen. De verslaving is in alle gevallen ook de reden waarom zij op de Baan werken, aangezien zij deze middelen vanuit hun andere inkomsten niet kunnen financieren.

Slechts één van hen geeft aan te willen stoppen met gebruiken en geeft aan hier momenteel al hulp bij te ontvangen. De andere respondenten willen of kunnen op dit moment niet stoppen door bijvoorbeeld psychische of emotionele problemen of een bepaalde woonsituatie. Zij willen hier ook geen hulp bij of geven aan dit op hun eigen tempo of manier te willen doen.

“Tuurlijk wil ik nu wel stoppen, maar ik vind het ook moeilijk om het in een gebruikershostel te doen. We hebben een huisdealer, die tot 23 uur open is. Hoe moet ik dat trekken? En dan raak ik ook nog mijn onderdak kwijt want het is voor verslaafden waar ik woon.” (respondent 2, 49 jaar)

3.6 Psychische gezondheid

Psychische klachten die genoemd worden door sekswerkers hebben voornamelijk betrekking op depressieve en angstklachten. De meeste sekswerkers die aangeven deze klachten te ervaren krijgen hier geen hulp voor of begeleiding bij. Een deel geeft aan dit wel te willen, maar niet te weten waar ze dit kunnen vinden en zijn ook bang niet begrepen te worden door het werk dat ze doen. In een paar gevallen wordt oxazepam gebruikt om klachten tegen te gaan. Andere sekswerkers geven aan dat ze zelf proberen om te gaan met depressieve gevoelens of gedachten.

“Iedereen heeft psychische problemen schatje. Iedereen heeft in de privacy wel iets. Iedereen heeft depressieve gedachten. Ik probeer altijd mijzelf te helpen. Soms niet genoeg, maarja...” (respondent 8, 42 jaar).

Andere psychische problematiek die genoemd worden zijn persoonlijkheidsproblematiek, ADHD en PTSS (posttraumatische stressstoornis). Sekswerkers die dit aangeven, gebruiken geen medicijnen en krijgen hier geen hulp of begeleiding bij. Eén sekswerker geeft aan vroeger meerdere keren in de psychiatrie te hebben gezeten en op dit moment nog een antipsychoticum te gebruiken.

3.7 Lichamelijke gezondheid

Het overgrote deel van de sekswerkers die wij hebben gesproken geeft aan geen lichamelijke gezondheidsproblemen te ervaren. Vrouwen die aangeven wel gezondheidsproblemen te hebben, noemen chronische ziekten, zoals COPD, reuma, diabetes en zware epilepsie. Zij krijgen hier allen medicijnen voor, maar ervaren alsnog veel klachten.

Veel sekswerkers gaan naar hun eigen huisarts als ze gezondheidsklachten ervaren, maar maken ook gebruik van het medisch spreekuur op de HAP. Hoewel de meeste sekswerkers aangeven naar hun eigen huisarts te (blijven) gaan als de Baan zou sluiten, lijkt het niet voor iedereen duidelijk waar ze dan terecht kunnen.

“Gewoon een afspraak maken in de stad ergens [voor een soa-test]. Condooms moet je dan kopen bij de Albert Heijn ofzo, is niet zo moeilijk. Maar ik weet niet of het [een soa-test] nog gratis is ofzo, weet ik niet. Want bij de dokter moet ik 70 euro betalen, pfff.” (respondent 12, 54 jaar).

Een dagopvang met dokter voor daklozen en de GGD worden ook genoemd als plekken waar sekswerkers heen gaan voor hun gezondheid(svragen).

3.8 Sociale relaties

Veel sekswerkers geven aan een beperkt sociaal netwerk te hebben. Voor een aantal zijn dit alleen directe collega's op de Baan of de medewerkers op de HAP. Door anderen worden ook kinderen of een partner genoemd.

Sekswerkers met inwonende jonge kinderen geven aan dat hun leven vaak om de zorg van hun kind draait, waardoor zij hierbuiten niet veel andere contacten hebben. In andere gevallen zijn kinderen uit huis geplaatst en is er weinig tot geen contact.

Vaak worden oudere, uitwonende kinderen genoemd als belangrijk contact voor sekswerkers, al wordt dit soms door hun kinderen afgehouden. De meeste sekswerkers geven aan geen vaste partner te hebben en in sommige gevallen lijkt er een sterk wantrouwen tegenover mannen te bestaan. Sekswerkers met een verslaving hebben in de meeste gevallen wel een partner, die ook vaak hun enige sociale contact lijkt te zijn.

“Ik bemoei me haast met niemand hoor. Ik ben vaak thuis met m'n vriendje samen. Ik heb wel bepaalde kennissen, maar ik heb niet veel vrienden, ja vrienden, vrienden... wat noem je vrienden? Die heb ik niet hoor.” (respondent 9, 39 jaar).

Sommige sekswerkers geven aan bewust geen vrienden te willen, omdat ze in het verleden vaak zijn teleurgesteld door andere mensen en liever alleen zijn. Daarnaast blijkt het voor sommige sekswerkers ook lastig te zijn om buiten de Baan contacten te leggen, omdat zij niet openlijk over hun werk kunnen praten of het moeilijk vinden om aansluiting te vinden nadat ze hierheen zijn geëmigreerd.

“Ik ben hier in Holland alleen, dus niet [een sociaal netwerk]. Vooral mijn kind. Als ik mijn kind naar zijn hobby's breng, heb ik contact met andere ouders. We zijn nog niet dikke vrienden, het is beetje bij beetje. Het is moeilijk met mijn werk, want iemand vraagt ook naar je werk, dus ja.” (respondent 6, 36 jaar).

Sekswerkers die aangeven ruim tevreden te zijn met hun sociale netwerk hebben vaak meerdere vrienden waar zij regelmatig mee afspreken en goed contact met familie.

3.9 Zingeving & dagbesteding

Respondenten geven aan in hun vrije tijd vooral te sporten, koken, muziek te luisteren en televisie te kijken. Sommige vrouwen geven ook aan te knutselen, tekenen of kleding te maken. De meesten geven aan zich wel te vermaken in hun vrije tijd. Sommige sekswerkers met een verslaving lijken minder dagritme te hebben en ook niet veel activiteiten te ondernemen.

“Ik doe weinig. Mijn leven is meer nachtleven hè? Dan gebruik ik, ben ik drie of vier dagen wakker en dan slaap ik ook weleens lekker twee dagen ofzo. Heerlijk, slapen is lekker hoor.” (respondent 9, 39 jaar).

Geluk halen sekswerkers voornamelijk uit mensen die belangrijk voor ze zijn, zoals vrienden of hun kind(eren). Anderen geven aan dat ze gelukkig worden als ze de zekerheid hebben dat ze genoeg geld kunnen verdienen en onafhankelijk zijn.

3.10 Toekomst & hulp

Voor veel respondenten is het moeilijk om een voorstelling te maken van wat ze zouden gaan doen als de Baan dicht zou gaan. De meerderheid van de geïnterviewde sekswerkers geeft aan te willen stoppen met sekswerk en ander werk te willen zoeken als de tippelzone sluit, maar hebben hier vaak nog geen concrete ideeën over of zien de kansen op anders werk pessimistisch in. Belemmeringen die worden benoemd zijn o.a. discriminatie op basis van gender (trans), hun vaak oudere leeftijd waardoor ze minder kans maken op de arbeidsmarkt, geen of een laag opleidingsniveau, geen werkervaring, gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal, geen geld of tijd voor een opleiding, geen zin hebben in slecht betaald werk of het hebben van een verslaving.

“Ik ben op zoek naar ander werk, maar dat valt niet mee. Ik kan niet alles. Als ik tegen een werkgever zeg, ‘ik kan niet dit en ik kan niet dat’, dan zegt een werkgever ‘doei’.” (respondent 7, 49 jaar).

“In onze situatie is het een beetje moeilijk als trans hè. Is niet zo makkelijk voor mensen om te accepteren. Ik probeer m’n best, maarja, je bent eigenlijk niet zoveel. Ik kwam naar Nederland en ik dacht ik doe alles, ik ga werken, ik was boekhouder in mijn land. Maarja.. is niet makkelijk hè?” (respondent 8, 42 jaar).

Daarnaast zijn sekswerkers vaak gewend aan de manier van werken op de Baan: relatief snel en veel geld verdienen in de avonduren en op flexibele basis. Een andere baan zou dit volgens hen niet kunnen bieden. Vrouwen die alleenstaande moeder zijn combineren het werken op de Baan met de zorg voor hun kind(eren) overdag, wat een grote drempel vormt om op zoek te gaan naar een ander werk.

“Als ik iets anders zou willen, ik moet dan studeren. Maar dat kost tijd. En ik word ouder. En hoe ouder, hoe moeilijker het is om werk te vinden. [...] Of je moet werken bij hotelkamers, je moet om 5 uur beginnen. Mijn kindje moet om half 9 naar school, wie brengt mijn kindje dan? En ik verdien dan minimum, 7 euro per uur. Je moet de hele dag werken. Mijn huis, mijn hypotheek, mijn auto, hoe ga ik dat betalen? Ik moet mijn huis laten gaan, mijn auto en mijn kindje om normaal te kunnen werken.” (respondent 6, 36 jaar).

Ander sekswerk

Voor veel respondenten is een andere vorm van sekswerk geen optie. Achter een raam is vaak duur door de huur, in een club hebben sommige vrouwen nare ervaringen of vinden ze zichzelf niet passen en online wordt het wegvallen van de veiligheid genoemd die de Baan wel biedt. Zij hebben dan ook geen interesse in een andere vorm van sekswerk.

“De clubs kennen geen respect. Je moet er altijd zijn, en de enige reden om niet te komen opdagen daar is als je dood bent, anders sta je meteen op straat. Als mijn kind ziek is bijvoorbeeld, dan hebben ze daar geen respect voor.” (respondent 13, 40 jaar).

Respondenten die aangeven wel door te gaan met sekswerk als de Baan sluit willen dit online of achter een raam gaan doen. Eén sekswerker geeft aan naar Duitsland te gaan. Het kleine aantal vrouwen dat nu al een andere baan heeft, geeft aan zich hier volledig op te richten en daarnaast eventueel met online sekswerk wat bij te verdienen.

Aanpak

De meeste sekswerkers geven aan dat ze geen idee hebben hoe ze ander werk moeten vinden als ze niet meer op de Baan kunnen werken. Een aantal respondenten noemt een uitzendbureau of het internet, maar hebben hier geen ervaring mee. Op de vraag of sekswerkers hulp of begeleiding zouden willen van de gemeente, reageren de meesten negatief. Veel van hen hebben geen vertrouwen in de gemeente of denken niet dat zij kunnen helpen om een 'normale baan' te vinden.

"Een andere baan zoeken is niet het punt, daar gaat het niet om. Ik vind toch geen degelijke baan, dus dan laten ze je gratis werken voor uitkering." (respondent 1, 42 jaar).

"De hulp van de gemeente luistert wel naar me, maar helpen me niet. Ik hoor allerlei beloften, maar m'n leven blijft hetzelfde." (respondent 3, 52 jaar).

Sekswerkers die aangeven wel hulp te willen bij het vinden van werk, ontvangen dit meestal al via maatschappelijk werk, de sociale dienst of in een woonvoorziening. Een andere respondent zou naar haar eigen gemeente gaan en ook P&G292 (een organisatie voor hulp aan sekswerkers) wordt genoemd.

Sluitingsdatum

Als laatste blijkt het voor respondenten ook moeilijk te zijn om nu al na te denken over hun toekomst na de sluiting van de tippelzone, omdat zij nog hoop hebben dat deze openblijft. Ze willen graag duidelijkheid over wat er gaat gebeuren met de Baan om in te kunnen schatten hoeveel tijd er nog is om bijvoorbeeld te kunnen sparen of een andere baan te vinden. De tijd die ze hiervoor nodig hebben is voor de meesten moeilijk in te schatten, maar een paar respondenten noemen twee jaar als minimum.

4 Profielen

In dit hoofdstuk worden vijf profielen gepresenteerd en de opbrengsten van de expertmeeting beschreven. In de expertmeeting werd per profiel met professionals gesproken over risico's van sluiting van de Baan, zorg- en begeleidingsbehoeften, benodigde inzet en betekenis van de afbouwmogelijkheden van de tippelzone.

Tijdens de expertmeeting zijn per profiel de volgende vragen aan experts voorgelegd:

1. Wat zijn de risico's voor deze sekswerker als de Baan zou gaan sluiten?
2. Wat heeft deze sekswerker nodig volgens jullie en sluit dat aan bij eigen zorg- en begeleidingsbehoeften?
3. Welke inzet van welke partijen vereist dat en op welk moment?
4. Wat betekent dit voor de afbouwmogelijkheden van de tippelzone vanuit dit profiel?

De antwoorden op deze vragen, en daarmee de resultaten van de expertmeeting, worden in dit hoofdstuk per profiel beschreven.

4.1 Profiel 1: Alleenstaande moeder

Sofia, 36 jaar – alleenstaande moeder

Op hoge hakken en in een kort roze jurkje kwam Sofia binnenlopen. Dertien jaar geleden kwam Sofia op 23-jarige leeftijd naar Nederland op zoek naar een betere toekomst. Ze sprak geen Engels en geen Nederlands en ze had geen geld. In Ecuador had ze alleen de middelbare school afgerond. Binnen twee maanden werkte ze op de tippelzone in Amsterdam en na de sluiting daar kwam ze al snel in Utrecht terecht. Ze doet nu al 13 jaar sekswerk.

Toen ik haar vroeg wat ze het meest ging missen als de Baan zou sluiten, begon ze te huilen, "Alles", zei ze, "mijn bedrijf gaat failliet". Sofia heeft van het geld wat ze door de jaren heen op de tippelzone heeft verdiend een auto kunnen kopen en een fijn huurhuis gevonden. Ze zorgt grotendeels alleen voor haar 4 jarige kind, die niet gepland was, maar waar ze heel veel van houdt en die ze niet in de steek wil laten.

Sofia kent verder niet veel mensen in Nederland en geeft aan niet echt vrienden te hebben. Ze is gestrest en depressief over de onduidelijkheid rondom de mogelijke sluiting van de Baan, waarvoor ze van haar huisarts oxazepam heeft gekregen. Ze voelt zich onbegrepen, ook als ze haar verhaal kan doen. Mensen denken vaak dat al het sekswerk hetzelfde is. Ze heeft eerder geprobeerd om in clubs te werken en achter het raam, maar ze heeft hier nare ervaringen meegemaakt. Op de Baan voelt ze zich veilig.

Ik vroeg wat het voor haar zou betekenen als de Baan sluit. Ze begint opnieuw te huilen. Haar gebrek aan een opleiding en andere werkervaring zit haar dwars, maar tijd en geld om te studeren heeft ze ook niet. Ook haar Nederlands is slecht. Een baan overdag vindt ze lastig, omdat ze dan het idee heeft dat ze haar kind in de steek laat. Daarnaast moet ze dan werk vinden waardoor ze haar huur en auto kan blijven betalen. Een paar jaar terug heeft ze tijdelijk schoonmaakwerk gedaan, maar kon daar niet van rondkomen. Ze heeft het idee dat ze alles kwijt gaat raken, waar ze jaren hard voor heeft gewerkt. Ze hecht veel waarde aan haar onafhankelijkheid en wil absoluut niet in de bijstand komen, omdat ze bang is dat ze er dan niet meer uitkomt. Sofia heeft er geen vertrouwen in dat de gemeente haar kan helpen, omdat ze het idee heeft dat er totaal niet naar sekswerkers op de Baan wordt geluisterd.

Algemene overeenkomsten alleenstaande moeders:

- Zorg voor minderjarig kind;
- Vaak volledige afhankelijkheid van inkomen de Baan;
- Over het algemeen een laag opleidingsniveau;
- Vaak weinig andere of negatief bevonden werkervaring;
- Gebrekkige beheersing Nederlands (onder alleenstaande moeders uit Latijns-Amerika);
- Depressieve klachten;
- In de meeste gevallen geen of een beperkt sociaal netwerk;
- Eigen woning;
- Grote waarde aan financiële onafhankelijkheid in het geval van vrouwen uit Latijns-Amerika;

- Weinig vertrouwen in de toekomst.

Risico's bij sluiting van de Baan

Experts noemen de volgende risico's voor dit profiel bij sluiting van de Baan: een groter sociaal isolement, inkomstenverlies en daarmee schuldenproblematiek, problemen met de opvoeding en zorg van haar kind, problemen om woning te blijven betalen, verergering van psychische klachten, risico om in handen te komen van een pooier en seksuele gezondheidsrisico's.

Zorgbehoeften

Experts geven binnen dit profiel aan dat het belangrijk is om het kind voorop te zetten in het contact en samen te kijken met alleenstaande moeders wat het beste is voor hun kind. Ten tweede is het belangrijk om te kijken naar andere werkmogelijkheden, waarbij ook gewerkt kan worden aan nieuwe sociale contacten. Het verbeteren van de Nederlandse taal is in veel gevallen van belang bij alleenstaande moeders uit Latijns-Amerika of Oost-Europa. Als derde is het volgens experts nodig om een goed overzicht van financiën te maken om te kijken naar eventuele mogelijkheden om financiële ondersteuning aan te vragen (bijv. huurtoeslag). Daarnaast moet er een oplossing komen voor de overbrugging tussen het niet meer kunnen werken op de tippelzone en doorstromen naar ander werk in de vorm van bijvoorbeeld een uitkering. Belangrijk is om hier perspectief op ander werk in kaart te brengen, aangezien zij graag financieel onafhankelijk wil zijn en een uitkering het liefst vermijdt.

Partijen die betrokken moeten worden

Intensief maatschappelijk werk is volgens experts van belang, zodat er langzaam opgebouwd kan worden naar nieuw werk en zij geholpen kan worden met het aanvragen van de nodige voorzieningen. Dit zou kunnen in de vorm van een casemanager die de regie neemt. Motiverende gespreksvoering is hierbij belangrijk. Voor sekswerkers uit andere steden (binnen dit profielvoorbeeld Amsterdam) is het nodig dat samengewerkt wordt tussen gemeenten om een warme overdracht mogelijk te maken en op lange termijn te kunnen investeren. Er moeten duidelijke afspraken worden gemaakt wie verantwoordelijk is voor welk onderdeel van het traject. Daarnaast is het van belang dat gewerkt wordt aan haar eigenwaarde door de inzet van een coach. Het is belangrijk om bij voorkeur ervaringsdeskundigen hierin te betrekken om vertrouwen te creëren en in gesprek te kunnen gaan met iemand die niet oordeelt en haar kan begrijpen. Als laatste is een partij nodig die een taalcursus kan faciliteren.

Betekenis afbouwmogelijkheden

Volgens experts is het belangrijk voor dit profiel dat er eerst een einddatum bekend wordt gemaakt, zodat er motivatie is om toe te werken naar een ander perspectief. Een intensief na-traject is nodig om een duurzame verandering mogelijk te maken.

4.2 Profiel 2: Sekswerker met een verslaving

Anita, 39 jaar – sekswerker met een verslaving

In een spijkerbroek en een trui komt Anita tegenover me zitten en vraagt al snel of het lang gaat duren. Ze zit wiebelend op haar stoel en stopt zo nu en dan een snoepje in haar mond. Sinds haar vijftiende werkt ze als sekswerker op straat, ze is nu bijna 40. Ze vertelt dat haar moeder een ervaringsdeskundige is, die tippelde namelijk ook en was net als haar "naar de klote".

Op de vraag waarom ze op de Baan werkt, heeft Anita al snel een duidelijk antwoord: "M'n drugs, verslaving he?", zegt ze. Ze gebruikt elke dag zowel cocaïne als heroïne. Twee jaar geleden kreeg Anita huidkanker en vlak daarna overleed haar jongste dochter. Haar andere drie kinderen willen geen contact meer en ze geeft ook aan geen vrienden te hebben. Ze heeft op dit moment wel een vaste vriend, waarmee ze vaak dagenlang in bed ligt op de zorgboerderij waar ze woont. "Ik doe weinig. Mijn leven is meer nachtleven. Dan gebruik ik 3 of 4 dagen en dan slaap ik ook weleens lekker 2 dagen ofzo".

Op de vraag wat ze zou doen als ze niet meer op de Baan kan werken, haalt ze haar schouders op. Ze kijkt me niet aan en mompelt: "Een uitzendbureau ofzo?". Ze wil graag stoppen met het sekswerk, maar is er nog niet aan toe om af te

kicken. Ze kijkt me aan en zegt: “Ik weet niet hoe de gemeente ons gaat helpen hiermee. Ik denk dat er straks chaos komt met illegale prostitutie. Ik moet werken, ik weet niet hoe ik anders aan mijn geld moet komen”. Door psychische problematiek, waaronder terugkerende depressiviteit, is het lastig voor haar om ander werk te vinden. Naast het inkomen op de Baan leeft ze nu van 40 euro leefgeld per week omdat ze onder bewind staat, en heeft nog een schuld van 10.000 euro uit de tijd dat ze dakloos was. Ze heeft op dit moment een casemanager op haar woonvoorziening en geeft aan dat zij haar wel met het een en ander kan helpen.

Algemene overeenkomsten sekswerkers met een verslaving

- Verslaving als belangrijkste reden om op de Baan te werken;
- Vaak niet gemotiveerd om te stoppen met verslaving;
- Veelal psychische problematiek;
- Weinig dagbesteding- en ritme;
- Laag opleidingsniveau;
- Vaak schulden en/of bewindvoering;
- Geen of beperkt sociaal netwerk;
- Begeleid wonen of instabiele woonsituatie;
- Kans op illegaal tippelen.

Risico's bij sluiting van de Baan

Experts noemden de volgende risico's voor dit profiel bij sluiting van de Baan: kans op illegale prostitutie, mentale en seksuele gezondheidsrisico's, veiligheid van de sekswerker.

Zorgbehoeften

De kans van slagen om sekswerkers van hun verslaving af te krijgen, hangt volgens experts af van maatwerk. Belangrijk is om daarin het moment, eventuele vriendje(s) en de motivatie om (niet) te stoppen mee te nemen en te beseffen dat verslaving hardnekkig kan zijn. Een ander doel kan zijn om gebruik te minderen en daarmee de situatie van sekswerkers beheersbaarder te maken. Ten tweede is het vinden van ander werk volgens experts een erg grote uitdaging onder deze groep en alleen haalbaar onder intensieve begeleiding. Flexibele werktijden- en omstandigheden, direct uitbetaald worden en genoeg inkomen zijn hierbij van belang.

Partijen die betrokken moeten worden

Bij dit profiel is het volgens experts belangrijk om een zo stabiel mogelijke situatie te creëren om vanuit daar te werken aan de verslaving. Een mogelijkheid binnen uitstapprogramma's is dat er voorwaarden worden gesteld voor afkicken. Een voorbeeld dat door experts werd genoemd, is dat iemand niet gekort wordt op een uitkering bij illegaal tippelen, maar alleen als er een inzet wordt getoond om af te kicken. Daarnaast is het van belang dat er meer outreachende hulpverlening wordt ingezet, o.a. om het sociale netwerk waarin deze vrouwen verkeren te onderzoeken en mogelijkheden te ontdekken om ze uit “het foute wereldje” te halen. Dit ook om illegaal tippelen of een andere vorm van sekswerk te voorkomen, wat kan leiden tot uitbuiting, veiligheids- en gezondheidsrisico's. Individueel maatwerk en samenwerken binnen een professioneel netwerk om deze groep intensief te blijven monitoren is volgens experts cruciaal. Als derde is soa-preventie, de mogelijkheid voor soa-testen en goedkope condooms in bijvoorbeeld hostels belangrijk om de seksuele gezondheid van sekswerkers te beschermen, mochten zij doorgaan met sekswerk.

Betekenis afbouwmogelijkheden

Voor sekswerkers met een verslaving zijn door experts verschillende afbouwscenario's genoemd. Ten eerste brachten experts een uitsterfconstructie van de tippelzone naar voren, waarin sekswerkers met een verslaving blijven tippelen zonder verdere instroom. Een tweede mogelijkheid zou het aanbieden van een andere vorm van sekswerk zijn, bijv. een bordeel onder begeleiding. Bij de derde optie van afbouwen met een sluitingsdatum is het volgens experts belangrijk om mee te nemen dat veel sekswerkers met een verslaving niet verder dan één dag vooruit kijken en niet uit zichzelf in beweging zullen komen. Intensieve begeleiding is hierbij nodig.

4.3 Profiel 3: Zeer ervaren sekswerker

Sylvia, 59 jaar – zeer ervaren sekswerker

Sylvia heeft een laag uitgesneden shirt aan en haar felrode lippenstift is uitgelopen op haar tanden. Ze vertelt me dat ze via een verkeerde vriend ooit begonnen is met sekswerk, en nu, 35 jaar later toch wel aan het geld en het leven gewend is geraakt. Ze heeft eerder jaren op de Keileweg gewerkt en achter het raam gestaan in Amsterdam, maar vindt zichzelf daar nu ze bijna 60 is toch echt te oud voor. Ze staat liever op de Baan. Ze kijkt me aan en voegt nog toe: “Maar het is niet mijn hobby hoor, om hier te staan hoor. Het is echt dat ik het geld nodig heb”.

Sylvia woont alleen in een kleine huurwoning, die ze betaalt van haar uitkering. Een vaste partner heeft ze al jaren niet, want mannen zijn volgens haar niet te vertrouwen. Haar kinderen zijn uit huis, maar ze heeft regelmatig contact met ze. Ik vraag haar of ze ergens terecht kan als het niet zo goed gaat met d'r. Ze zegt: “ik ga altijd maar hier naar toe. Als ik het niet meer weet, ga ik gewoon hiernaar toe. Dat is alles”. Ze heeft wel andere mensen, maar die begrijpen of weten niet dat ze op de Baan werkt.

Sylvia heeft al jaren schulden, waardoor ze van 40 euro per week leeft. Haar leefgeld vult ze dan ook al sinds het begin aan met het werken op de Baan. Ze werkt er bijna elke dag een paar uur en vertelt me dat ze er niet aan moet denken dat het weggaat. Als het toch gaat sluiten, wil Sylvia kijken of ze ander werk kan doen. Ze zou graag in een callcenter willen werken, maar ze denkt dat werkgevers toch niet geïnteresseerd in haar zullen zijn, aangezien ze nooit ander werk heeft gedaan en alleen de basisschool heeft afgerond. Dit weerhoudt haar ervan om te gaan zoeken, naast de hoop dat de Baan openblijft.

Later vertelt ze me dat ze hoopt dat klanten met haar contact op nemen als de Baan zou gaan sluiten. Ze weet nog niet precies hoe en wat, maar ze vertelt wel dat ze hoopt dat ze dan ook ergens goedkoop soa-testen kan doen, aangezien het bij haar eigen huisarts te duur is.

Algemene overeenkomsten zeer ervaren sekswerkers:

- Vaak geen of weinig andere werkervaring;
- Laag opleidingsniveau (basisschool);
- Gewend aan leefstijl en geld;
- Onzeker over mogelijkheden ander werk;
- Oudere leeftijd;
- Eigen woning;
- Kans op afspreken met klanten na sluiting van de tippelzone.

Risico's bij sluiting van de Baan

Experts noemden de volgende risico's voor dit profiel bij sluiting van de Baan: vereenzaming door wegvallen van sociale contacten op de Baan, geen dagbesteding of moeilijk om ander werk te vinden, wegvallen van inkomen en veiligheids- en gezondheidsrisico's door het mogelijk ontvangen van klanten op een andere plek. Daarnaast kan het lage opleidingsniveau een indicatie zijn voor een lichte verstandelijke beperking (LVB), waardoor extra ondersteuning of begeleiding nodig kan zijn bij een eventuele sluiting.

Zorgbehoeften

Volgens experts is het belangrijk voor zeer ervaren sekswerkers dat er dagbesteding of vrijwilligerswerk wordt geregeld, zodat zij ervaren hoe het is om “nuttig en zinvol werk” te doen. Daarnaast kan hierdoor een sociaal isolement voorkomen worden en het zelfbeeld versterkt worden. Om het verlies van inkomen te compenseren, is het belangrijk om te kijken of vrouwen recht hebben op bepaalde toeslagen of dat een uitstroomberegeling mogelijk is om de financiële situatie te stabiliseren. Voor de veiligheids- en gezondheidsrisico's is het volgens experts belangrijk dat contact wordt gezocht met politie en prostitutiehulpverlening. Als laatste geven experts aan dat een indicatie van LVB-problematiek en de impact daarvan op zelfredzaamheid nodig is om in te schatten hoeveel en welke begeleiding nodig is.

Partijen die betrokken moeten worden

Voor deze vrouwen is het belangrijk om het Pro-team in te zetten en dit langzaam over te dragen aan het buurtteam, zodat zij goed begeleid kunnen worden bij mogelijke hulpvragen. Ten tweede is het belangrijk om Werk & Inkomen in

te schakelen om vrouwen te begeleiden naar ander (vrijwilligers)werk. Als derde partij noemen experts het inschakelen van een speciale “themawijkagent prostitutie”, die zich kan richten op (ex)sekswerkers en het waarborgen van hun veiligheid. Als laatste moet er een partij ingeschakeld worden die een LVB-indicatie kan geven.

Betekenis afbouw mogelijkheden

Volgens experts is het belangrijk dat er een goede vertrouwensband met hulpverlening wordt gecreëerd, om op deze manier contact te kunnen houden met deze doelgroep na sluiting van de Baan. Een risico is dat deze groep sekswerkers anders compleet uit beeld verdwijnen, aangezien zij vaak niet op een andere manier in beeld zijn bij hulpverlening. Daarnaast is het van belang dat er duidelijk wordt gemaakt waar sekswerkers naartoe kunnen na sluiting voor bijv. soa-testen en dat zij de politie weten te vinden bij onveilige situaties.

4.4 Profiel 4: Transgender sekswerker

Tanja, 47 jaar – transgender sekswerker

“Ik ben nergens zoveel gediscrimineerd als hier in Nederland” begint Tanja. Onder haar dikke zwarte pony kijkt ze me aan. Ze heeft veel make-up op en draagt een kort zwart jurkje. “Ik heb het gevoel dat niemand om me geeft”, vervolgt ze. Ik vraag haar waarom. “Dit werk is moeilijk psychisch hè?”, antwoordt ze, “Ik kwam naar Nederland, ik dacht ik ga werken, ik was boekhouder in mijn land, maar is niet makkelijk hè? In onze situatie is het moeilijk als trans”.

Het liefst zou de 47-jarige Tanja ander werk doen als de Baan zou sluiten, maar nog liever heeft ze dat die openblijft. Ze heeft een opleiding in Roemenië gedaan, ongeveer te vergelijken met MBO, maar geeft aan dat ze veel te maken krijgt met discriminatie doordat ze transgender is. Het vinden van een baan gaat moeizaam en ze heeft eerder tien jaar in de bijstand gezeten. Nu ze ook 7 jaar op de tippelzone heeft gewerkt, denkt ze dat de kans op een baan alleen maar slechter is geworden. Ook spreekt ze slecht Nederlands. Ander sekswerk ziet ze niet zitten, ze vindt zichzelf te oud voor een raam en internet is niet veilig genoeg voor haar. Haar inkomen op de Baan is haar enige inkomen waar ze zelf voor zorgt. Ze krijgt af en toe geld van haar vriend in Roemenië, waar ze haar huur van betaald. Tanja geeft aan dat ze ook schulden heeft, maar geen betaalregelingen wil. “Incasso is een pooier” zegt ze lachend.

Ik vraag haar of het verder goed met haar gaat. Ze zegt: “Ja weet niet. Iedereen heeft psychische problemen schatje. Iedereen heeft depressieve gedachten. Ik probeer altijd mijzelf te helpen. Maarja, dit is de situatie”. Ze ligt er vaak wakker van dat de Baan misschien dichtgaat, maar een concreet plan is moeilijk voor haar. Ze weet niet hoe ze het moet aanpakken en weet ook niet hoe de gemeente haar zou kunnen helpen. Ze vertelt me dat de gemeente wel naar haar luistert, maar niks aan haar situatie veranderen.

Algemene overeenkomsten transgender sekswerkers:

- Discriminatie in dagelijks leven;
- Slechte beheersing Nederlandse taal;
- Vaak een laag opleidingsniveau;
- Schuldenproblematiek;
- Veelal afhankelijk van inkomen de Baan en/of partner of vrienden;
- Instabiele woonsituatie;
- Depressieve of minderwaardigheidsgevoelens;
- Beperkt sociaal netwerk.

Risico's bij sluiting van de Baan

Experts noemden de volgende risico's voor dit profiel bij sluiting van de Baan: risico op dakloosheid, mogelijk geen recht op sociale voorziening voor sekswerkers uit Oost-Europa (bijv. uitkering), sociaal isolement, verergeren psychische problematiek, agressie en geweld van anderen.

Zorgbehoeften

Volgens experts is het voor transgender sekswerkers belangrijk dat er gewerkt wordt aan schulden of andere financiële problematiek, aangezien dit vaak de reden lijkt dat deze doelgroep op de Baan werkt. Dit biedt echter geen garantie

voor discontinuering van sekswerk. Een alternatief zou volgens experts “soepelheid” bij uitkeringen of toelagen kunnen zijn. Daarnaast is het belangrijk om ondersteuning te bieden om te werken aan het zelfbeeld, sociale netwerk en weerbaarheid tegen discriminatie. Als laatste geven experts aan dat in sommige gevallen sekswerkers uit deze doelgroep terug willen keren naar hun land van herkomst, waarbij ondersteuning voor een goede terugleiding gewenst kan zijn.

Partijen die betrokken moeten worden

Experts geven aan dat het belangrijk is om specialistisch maatschappelijk werk in te zetten, die ervaring hebben met het werken met deze doelgroep. Ten tweede is het van belang dat een partij de veiligheid van deze groep waarborgt, aangezien transgender sekswerkers in grotere mate te maken kunnen krijgen met agressie of geweld. Daarnaast is het belangrijk dat in sommige gevallen schuldsanering wordt ingezet om financiële problematiek niet te laten verergeren. Tenslotte wordt de organisatie ‘Gendertalent’ genoemd, die openstaat voor transgenders in sekswerk (duurzaam verblijf noodzakelijk) en hen kunnen toeleiden naar werk. Voor sekswerkers die terug willen keren naar hun land van herkomst zijn partijen nodig die hen hierin kunnen begeleiden en ondersteunen.

Betekenis afbouw mogelijkheden

Experts geven aan dat het belangrijk is dat er een duidelijke einddatum is, zodat motivatie ontstaat om concrete plannen te maken voor de toekomst. Het is tevens van belang om vanuit hulpverlening na bekendmaking van een sluitdatum contacten te leggen en plannen op te stellen. Ook geven experts aan dat het in werk stellen van plannen die gemaakt zijn opgevolgd moet worden door een intensief na-traject.

4.5 Profiel 5: Flexsekswerker

Margot, 60 jaar - flexsekswerker

Margot ploft neer op de stoel tegenover me en kijkt me vrolijk aan. Ze heeft halflang grijs haar en draagt een grote winterjas over de rest van haar kleding. Ze begint enthousiast te vertellen dat ze haar wenkbrauwen heeft laten tatoeëren en veel complimentjes krijgt op de HAP daarover. Dat is ook meteen wat Margot het meeste zal missen van de Baan als het zou verdwijnen: het contact met andere vrouwen op de Baan en de medewerkers van het HAP. De ene keer gaat het om een kapotte condoom, de andere keer over haar kleinkind die speciaal onderwijs nodig heeft.

Vier jaar geleden is Margot begonnen met het werken op de Baan, ze is nu 60. Ze had nooit eerder sekswerk gedaan. Door haar flexcontract werd ze steeds minder uren ingepland bij de zorginstelling waar ze werkt, waardoor haar inkomen behoorlijk schommelde. De Baan was een aanvulling om toch alle rekeningen te kunnen betalen, maar in een goeie maand is dat niet nodig en kan ze wat sparen of iets leuks doen. Als de Baan zou sluiten, zou Margot haar inkomen aanvullen met werken via Kinky.nl, ook al vindt ze de tippelzone wel een stuk gezelliger.

Margot geeft aan dat het verder wel goed met haar gaat. Ze heeft een eigen huurwoning vlakbij Utrecht. Ze vindt het leuk om te wandelen en geeft aan veel vriendinnen te hebben. Op de vraag of ze goed in haar vel zit, knikt ze. Ze vertelt dat ze twee keer in de psychiatrie heeft gezeten en daar erg sterk uitgekomen is. Dertien jaar geleden raakte ze in een psychose door een opeenstapeling van problemen en haar man die vreemdging. Ze kijkt me aan en vertelt dat ze hem een paar jaar terug op straat heeft aangereden. Op de vraag hoe het nu met haar gaat, krijg ik het volgende antwoord: “Ik gebruik nu nog een antipsychoticum en dan gaat het wel goed hoor”.

Algemene overeenkomsten flexsekswerkers:

- Inkomen aanvullen met verdiensten op de Baan (redenen hiervoor variëren);
- Ander werk of dagbesteding;
- Sociale contacten op de HAP belangrijk;
- Online willen werken of stoppen met sekswerk als de Baan sluit;
- Eigen woning;
- In sommige gevallen psychisch kwetsbaar.

Risico's bij sluiting van de Baan

Experts noemden de volgende risico's voor dit profiel bij sluiting van de Baan: een psychische terugval door het wegvallen van sociale contacten op de Baan en het moeten wennen aan een lager inkomen of dit op een andere manier compenseren. Daarnaast is het belangrijk om rekening te houden met veiligheids- en gezondheidsrisico's als vrouwen besluiten om online te gaan werken via websites als Kinky.nl.

Zorgbehoeften

Volgens experts is het belangrijk voor flexsekswerkers om een overzicht te maken van het inkomen en indien nodig een aanvullende uitkering aan te vragen of een budgetcoach in te schakelen. Een andere optie is om vrouwen te begeleiden naar een baan met meer zekerheid of meer uren. Een optie die ook gegeven wordt door experts is het voorstellen van sekszorg (aanbieden van seksuele diensten voor mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking).

Partijen die betrokken moeten worden

Aangezien het voor deze groep veelal aan het tekort aan inkomen ligt, is het volgens experts belangrijk dat er een casemanager van Werk & Inkomen wordt ingezet om te helpen het inkomen te stabiliseren. Ten tweede kan het wegvallen van sociale contacten op de HAP deels ingevuld worden door een peer-to-peer-groep of een buddyproject, waarin sekswerkers van de tippelzone kunnen samenkomen om op deze manier op elkaar te kunnen bouwen en ervaringen te delen.

Betekenis afbouwmogelijkheden

Volgens experts is het haalbaar om te werken aan een afbouwscenario vanuit dit profiel, maar is een duidelijke einddatum belangrijk om dit zo kansrijk mogelijk te maken. Daarnaast is er nog een afweging te maken om in te zetten op zelfredzaamheid (online sekswerk) of begeleiding (naar ander werk of meer uren).

4.6 Tot slot

Tijdens de bespreking van de vijf profielen werd bevestigd hoe divers de zorgbehoeften en risico's onder de verschillende groepen sekswerkers zijn bij een mogelijke sluiting van de Baan. Ook kwam naar voren dat niet elke sekswerker precies in één profiel past, wat het belang van individueel maatwerk benadrukt.

Een belangrijke aanvulling gegeven door een medewerker van het PRO-team in Utrecht is dat niet elke sekswerker recht heeft op maatschappelijke voorzieningen. Niet alle sekswerkers hebben namelijk een duurzaam verblijf in Nederland. Consequenties hiervan zijn o.a. dat zij geen uitkering kunnen aanvragen, geen jobcoachingstraject kunnen volgen en dat zij geen recht hebben op een financieel traject bij bijvoorbeeld Stadsgeldbeheer. Mede hierdoor worden mogelijkheden tijdens en na het afbouwtraject van de tippelzone voor deze groep sekswerkers een stuk beperkter.

In bijlage 1 is schematisch weergegeven welke overeenkomsten en verschillen er bestaan binnen en tussen profielen. De risico's na sluiting van de Baan zijn per profiel schematisch terug te vinden in bijlage 2. De zorg- en begeleidingsbehoeften en benodigde partijen zijn terug te vinden in bijlage 3.

5 Conclusie & aanbevelingen

Veel sekswerkers op de Baan hebben een laag opleidingsniveau, weinig andere werkervaring, schulden, psychische problematiek, geen of een beperkt sociaal netwerk, weinig andere dagbesteding en vinden het moeilijk om een voorstelling te maken over hun toekomst als ze niet meer op de tippelzone kunnen werken. Sekswerkers zien meer belemmeringen dan mogelijkheden voor de toekomst. Het grootste gedeelte geeft aan met sekswerk te willen stoppen als de Baan zou sluiten. Zij zijn niet geïnteresseerd om ander sekswerk te gaan doen, aangezien dit niet de flexibiliteit, veiligheid en voorzieningen zal bieden die zij nu wel hebben. De geïnterviewde sekswerkers hebben weinig vertrouwen in ondersteuning die de gemeente kan bieden en voelen zich gediscrimineerd. Daarnaast hebben veel vrouwen hoop dat de Baan openblijft. Dit lijkt ervoor te zorgen dat zij geen concrete plannen maken voor de toekomst.

Verlies van inkomsten is een belangrijk gevolg van sluiting van de Baan voor de vrouwen. Bij sekswerkers zonder ander werk, uitkering of ondersteuning van een partner leidt dit tot het geheel wegvallen van hun inkomen. In sommige gevallen kan dit leiden tot het niet meer kunnen betalen van een huur of hypotheek, waardoor er een risico bestaat op dakloosheid. Dit zien we vooral bij alleenstaande sekswerkers met kinderen en transgender sekswerkers. Een ander risico is dat de schuldenproblematiek toeneemt. Daarnaast kunnen psychische klachten verergeren, onder andere door sociaal isolement. Voor sekswerkers met een verslaving betekent de sluiting van de Baan dat zij op een andere, waarschijnlijk illegale, manier hun geld gaan verdienen om zo hun verslaving te bekostigen. Dit brengt een toename van veiligheids- en seksuele gezondheidsrisico's met zich mee. Ook voor vrouwen die besluiten hun werk online voort te zetten nemen de veiligheids- en gezondheidsrisico's toe.

Volgens experts is het belangrijk dat elke sekswerker een casusregisseur krijgt die overzicht houdt op de samenwerking tussen verschillende partijen en de voortgang kan begeleiden. Een samenwerking met o.a. Werk & Inkomen is nodig om toeleiding tot sociale voorzieningen, arbeid of dagbesteding en schuldhulp te faciliteren. Ook moet gekeken worden naar de mogelijkheid om flexibel om te gaan met regels rondom toeslagen, het aanvragen van een uitkering en het aflossen van schulden. Daarnaast worden coaches, buddyprojecten en peer-to-peer groepen aanbevolen om het sociale netwerk van sekswerkers te vergroten en sociaal isolement te voorkomen. Voor het zo goed mogelijk waarborgen van de veiligheid voor vrouwen die doorgaan met sekswerk wordt de politie (wijkagent) genoemd. Het PRO-team kan ingezet worden voor outreachende hulpverlening om zo seksuele gezondheidsrisico's te verkleinen. Daarnaast is inzet nodig op verslavingsproblematiek, psychische problematiek, het creëren van een stabiele woonsituatie en verbetering van de Nederlandse taalbeheersing. Experts noemen o.a. maatschappelijk werkers, hostelmedewerkers, het PRO-team en een buurtteam als partijen die hierin iets kunnen betekenen. Ook dient er volgens experts een partij ingeschakeld te worden die bij vermoedens van een lichte verstandelijke beperkingen nader onderzoek kan doen. Voor sekswerkers buiten de zorgregio is het belangrijk dat er sprake is van nauwe samenwerking tussen gemeenten, dat duidelijke afspraken worden gemaakt wie welk deel van de begeleiding op zich neemt en warme overdracht. Daarnaast is het belangrijk dat er rekening wordt gehouden met de verblijfstatus die sekswerkers hebben in Nederland, omdat niet iedereen recht heeft op maatschappelijke voorzieningen. De mogelijkheden tijdens- en na afbouwen van de Baan worden voor deze groep erg beperkt. Voor sekswerkers die terug willen keren naar hun eigen land, kan een partij ingeschakeld worden om hulp bij terugleiding te bieden.

De algehele conclusie uit de expertmeeting is dat intensieve en langdurige samenwerking tussen en inzet van verschillende partijen noodzakelijk is om individueel maatwerk te kunnen realiseren. Het bieden van zowel een voor- als na-traject aan de sekswerkers van de tippelzone is hierbij nodig. Ook kwam duidelijk naar voren dat een sluitingsdatum gewenst is, zodat sekswerkers duidelijkheid krijgen en worden gestimuleerd om zich actief op hun toekomst te richten.

Aanbevelingen

De belangrijkste aanbevelingen die voortvloeien uit dit onderzoek zijn:

- Biedt individueel maatwerk;
- Sluit aan bij de wereld van sekswerkers zelf (bijv. m.b.v. ervaringsdeskundige hulpverlening);
- Snel beginnen met een voortraject om het vertrouwen van de vrouwen te winnen;

- Biedt alle vrouwen een na-traject bij sluiting van de Baan;
- Zorg voor intensieve samenwerking tussen verschillende betrokken partijen en gemeenten (gestuurd door casusregisseur);
- Sluitingsdatum van de tippelzone vaststellen en communiceren richting de vrouwen.

Reflectie onderzoekers

Veel sekswerkers op de Baan die wij gesproken hebben voelen zichzelf, ondanks hun vaak zeer kwetsbare positie en het werk dat zij doen, geen slachtoffer. Zij zijn vaak al jarenlang gewend aan dit werk en de leefstijl en voelen zich zelfstandig en onafhankelijk. Veel sekswerkers voelen zich echter wel heel onzeker over de toekomst en zien hun kansen op ander werk somber in. Het is belangrijk om aan te sluiten bij hun eigen realiteit, en zonder vooroordelen of aannames de begeleiding te starten en sekswerkers als gelijkwaardige partner te beschouwen bij het bieden van hulp. Het is belangrijk dat zij zich begrepen voelen en zij zoveel mogelijk de eigen regie kunnen behouden. Dit kan bevorderd worden door het inzetten van ervaringsdeskundige of specialistische hulpverleners. Daarnaast is er vaak wantrouwen tegenover de gemeente, waardoor het belangrijk is om genoeg tijd te nemen in het voortraject om vertrouwen op te bouwen en te werken met vaste hulpverleners.

Het opstellen van profielen was nuttig, omdat het de diversiteit maar ook de overeenkomsten van de groep sekswerkers op de tippelzone liet zien. Tegelijkertijd past niet elke sekswerker één op één binnen een profiel, wat de noodzaak van het bieden van individueel maatwerk benadrukt.

Vervolgonderzoek

De gemeente staat nu voor de grote uitdaging de juiste hulp voor sekswerkers te organiseren. Om inzichtelijk te krijgen wat hierin werkt voor wie en het verloop van dit proces, zou het zeer interessant zijn om deze vrouwen in het proces tijdens en na de afbouw van de tippelzone te blijven volgen door middel van een cohortonderzoek. Zo wordt, mede vanuit cliëntperspectief, duidelijk hoe het deze kwetsbare groep vrouwen vergaat tijdens en na de afbouw van de Baan.

Bijlage 1. Tabel 1 Algemene overeenkomsten sekswerkers

Tabel 1: Algemene overeenkomsten sekswerkers					
	Alleenstaande moeder	Sekswerker met een verslaving	Zeer ervaren sekswerker	Transgender sekswerker	Flexsekswerker
Werk & Inkomen					
Opleidingsniveau	Laag opleidingsniveau	Laag opleidingsniveau	Laag opleidingsniveau	Laag opleidingsniveau	Laag opleidingsniveau
Taal sekswerkers niet-NL	Slechte beheersing	Goede beheersing (vaak Duits)	Nederlands	Slechte beheersing Nederlands	Nederlands
Ervaring	Weinig andere werkervaring	Weinig andere werkervaring	Weinig andere werkervaring	Weinig andere werkervaring	Andere werkervaring
Inkomen	Vaak volledig afhankelijk inkomen de Baan	Leefgeld	Leefgeld of uitkering	Vaak volledig afhankelijk inkomen de Baan	Inkomsten ander werk
Schulden	Geen of lage schulden	Vaak hoge schulden en bewindvoering	Vaak geen of hoge schulden	Vaak geen of hoge schulden	Vaak geen schulden
Wonen					
	Eigen woning	Begeleid wonen of instabiele woonsituatie	Eigen woning	Instabiele woonsituatie	Eigen woning
Verslavingsproblematiek					
	Geen	Heroïne en cocaïne	Geen	Geen	Geen
Psychische problematiek					
	Depressieve klachten	Psychische stoornissen, vermoedens LVB	Vermoedens LVB	Depressieve klachten	Psychisch kwetsbaar
Lichamelijke gezondheid					
	Vaak goed	Vaak chronische gezondheidsklachten	Vaak goed	Vaak goed	Vaak goed
Sociale relaties					
	Geen of beperkt sociaal netwerk	Geen of beperkt sociaal netwerk	Groter sociaal netwerk	Geen of beperkt sociaal netwerk	Groter sociaal netwerk
Zingeving & dagbesteding					
	Zorg voor minderjarig kind	Weinig dagbesteding en -ritme	Familie en hobby's	Weinig dagbesteding en -ritme	Ander werk
					Sociale contacten HAP
Toekomstperspectief					
	Weinig vertrouwen in de toekomst	Geen duidelijk beeld bij toekomst	Onzeker over mogelijkheden	Weinig vertrouwen in de toekomst	Stoppen met werken op de Baan
Overig					
	Wens financiële onafhankelijkheid	Vaak een relatie	Oudere leeftijd	Discriminatie	Niet regelmatig op de Baan

Bijlage 2. Tabel 2 Risico's bij sluiting tippelzone

Tabel 2: Risico's bij sluiting tippelzone					
	Alleenstaande moeder	Sekswerker met een verslaving	Zeer ervaren sekswerker	Transgender sekswerker	Flexsekswerker
Werk & Inkomen	Vaak geen inkomen meer (i.g.v. geen bijstand)	Inkomstenverlies	Inkomstenverlies	Vaak geen inkomen meer (i.g.v. geen bijstand)	Inkomstenverlies
(in geval van schulden)	Schuldenproblematiek verergerd	Schuldenproblematiek verergerd	Schuldenproblematiek verergerd	Schuldenproblematiek verergerd	Schuldenproblematiek verergerd
Wonen	Kan woning niet meer betalen	Vaak begeleid, enkel geval woning kwijt	In meeste gevallen stabiel	Risico dakloosheid	In meeste gevallen stabiel
Verslavingsproblematiek	N.v.t.	Niet gemotiveerd om te stoppen	N.v.t.	N.v.t. in meeste gevallen	N.v.t.
Psychische problematiek	Verergering psychische klachten	Mentale gezondheidsrisico's	Vereenzaming	Verergeren psychische klachten	Kans op psychische terugval
Lichamelijke gezondheid	Seksuele gezondheidsrisico's	Seksuele gezondheidsrisico's	Seksuele gezondheidsrisico's	Seksuele gezondheidsrisico's	Seksuele gezondheidsrisico's
Sociale relaties	Sociaal isolement	In "foute wereld" blijven hangen	Sociaal isolement	Sociaal isolement	Wegvallen contacten HAP
Zingeving & dagbesteding	Problemen opvoeding/zorg kind	Minder toezicht	Geen ander werk	Geen ander werk	N.v.t.
Ander sekswerk	Uitbuiting of online werken	Kans op illegaal tippelen	Kans op klanten blijven zien	Discriminatie, agressie, geweld	Online werken

Bijlage 3. Tabel 3 Zorgbehoeften en – partijen volgens experts

Tabel 3: Zorgbehoeften en - partijen volgens experts					
	Alleenstaande moeder	Sekswerker met een verslaving	Zeer ervaren sekswerker	Transgender sekswerker	Flexsekswerker
Werk & Inkomen					
Zorgpartij(en)	Casemanager / Werk & Inkomen	Niet genoemd	Werk & Inkomen, PRO-tea, buurtteam	Casemanager / Werk & Inkomen/ Gendertalent	Werk & Inkomen / budgetcoach
	Uitkering aanvragen	Mogelijkheden flexibel werk	Toeslagen aanvragen	Schulden aanpakken	Overzicht financieën
	Arbeidstoeleiding		Uitstroombmogelijkheden	Arbeidstoeleiding	Meer uren regelen
				Flexibiliteit toelagen / uitkering	Voorstellen sekszorg
Wonen					
Zorgpartij(en)	Casemanager / Werk & Inkomen	Hostel medewerkers	Niet genoemd	Niet genoemd	Niet genoemd
	Zoeken andere woning	In geval van hostels samenwerken			
	Huurtoeslag aanvragen				
Verslavingsproblematiek					
Zorgpartij(en)	N.v.t.	Outreachinge hulpverlening	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
		Maatwerk			
Psychische problematiek					
Zorgpartij(en)	Coach / Buddy	Niet genoemd	Niet genoemd	Niet genoemd	Niet genoemd
	Eigenwaarde vergroten		Mogelijke indicatiestelling LVB	Zelfbeeld verbeteren	Voorkomen psychische terugval
Lichamelijke gezondheid					
Zorgpartij(en)	Niet genoemd	Woon- of maatschappelijke begeleiding	Prostitutiehulpverlening	Niet genoemd	Niet genoemd
		SOA-preventie	SOA-preventie		
Sociale relaties					
Zorgpartij(en)	Casemanager / coach / buddy	Outreachinge hulpverlening	Niet genoemd	Specialistisch maatschappelijk werk	Peer-to-peer group, buddyproject
	Sociale relaties door ander werk	Uit "foute wereldje" halen	Sociaal netwerk uitbreiden	Sociaal netwerk uitbreiden	Sociale contacten HAP
Zingeving & dagbesteding					
Zorgpartij(en)	Casemanager / coach	Niet genoemd	PRO-team, buurtteam	Niet genoemd	Niet genoemd
	Langzaam opbouwen dagbesteding / werk		Dagbesteding / vrijwilligerswerk		
Toekomstperspectief					
Zorgpartij(en)	Casemanager / coach	Intensieve en langdurige begeleiding nodig	D.m.v. dagbesteding	Niet genoemd	Niet genoemd
	In kaart brengen mogelijkheden	Zo stabiel mogelijke situatie	Ervaren nuttig en zinvol werk	Indien gewenst: hulp bij terugleiding	Zelfredzaamheid of begeleiding
Overig					
Zorgpartij(en)	Taalinstituut / taalbuddy	Politie	Themawijkagent prostitutie	Niet genoemd	Niet genoemd
	Taalcursus	Veiligheid beschermen	Veiligheid beschermen	Weerbaarheid tegen discriminatie	Veiligheid online werken

Geraadpleegde bronnen

PMB Gemeente Utrecht. (2016). *Bijlage 1: Scenario's voor de toekomst van de tippelzone aan de Europalaan vanuit het perspectief van Volksgezondheid.*

Volksgezondheid Utrecht. (2016). *Intern document gemaakt tbv raadsbrief over tippelzone augustus 2016.*

Volksgezondheid Utrecht. (2018). *Tippelzone Europalaan Uitvoering van Motie 147.*